

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН
КАСАЦИОНЕН
СЪД

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД
ИЗХ. № _____ служба "Регистратура" - 1 -
Изх. № <u>B-768-1</u>
Дата на регистриране: <u>26-04-2018</u>

НАРОДНО СЪБРАНИЕ
Вх. № <u>КП-853-03-31</u>
gamma <u>26.04.2018</u> г.

ДО
Г-Н ДАНАИЛ КИРИЛОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА
ПО ПРАВНИ ВЪПРОСИ
КЪМ ЧЕТИРИДЕСЕТ И ЧЕТВЪРТТО
НАРОДНО СЪБРАНИЕ

На Ваш изх. № КП-853-03-31/20.04.2018 г.

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН КИРИЛОВ,

Във връзка с писмото Ви под горния номер, приложено, изпращам на Вашето внимание становище на Общото събрание на Наказателна колегия на Върховния касационен съд относно изпратения за съгласуване законопроект за изменение и допълнение на Наказателния кодекс, № 854-01-23, внесен от Искрен Василев Веселинов и група народни представители на 18.04.2018 г.

Приложение: съгласно текста.

С уважение,

ПАВЛИНА ПАНОВА

ЗАМЕСТНИК-ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
И ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НАКАЗАТЕЛНА
КОЛЕГИЯ

С Т А Н О В И Щ Е

на Общото събрание на Наказателната Колегия на Върховния касационен съд на Република България

относно: Проект на Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс № 854-01-23, внесен от Искрен Василев Веселинов и група народни представители

Върховният касационен съд е сезиран от Председателя на Комисията по правни въпроси към Четиридесет и четвъртото Народно събрание с молба за изготвяне на становище по проект за Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс /ЗИДНК/№ 854-01-23.

След като се запозна с предложените промени в Наказателния кодекс и мотивите на вносителите към законопроекта, Общото събрание на наказателната колегия /ОСНК/ на ВКС, дава следното становище:

I. Предварителни бележки по необходимостта от промяна на института на неизбежната отбрана.

ОСНК на ВКС не намира необходимост от промяна на разпоредбата на чл. 12 от НК. Уредбата на института на неизбежната отбрана в нашето законодателство е ясна и не поражда проблеми в практическото ѝ приложение. Многообразието на казусите, при които намира приложение този институт, предопределя и различното им решаване. Това е и причината, поради която е невъзможно да се постигне унифицираното им решаване, като решаващият орган при преценката си дали е налице чл. 12 ал. 1, ал. 2, ал. 3 от НК е длъжен да съобрази всички фактически

обстоятелства, свързани с характера и опасността на нападението, както и дали вредите, причинени на нападателя са в рамките на необходимите предели. Задължителни за приложение в практиката са Постановление на Пленума на ВС №12 от 29.11.1973 г. по н.д. №11/73 г. *относно правото на неизбежна отбрана* и Постановление №2 от 16.XI.1957 г., изм. и доп. с Тълкувателно постановление №7 от 06.07.1987 г. на Пленума на ВС *относно някои въпроси на умишлените убийства*. В тези Постановления на Върховния съд са дадени подробни и ясни разрешения по всички въпроси, свързани с правилното тълкуване и приложение на института на неизбежната отбрана. Създаденото в обществото впечатление за нееднакво решаване на случаите, при които е налице неизбежна отбрана, е резултат от непознаването на този институт, следствие на не добрата информираност, а понякога и на липсата на достоверна информация относно фактическите обстоятелства по даден казус, тиражиран в медиите-основен транслятор на информация към гражданите.

От мотивите, изготвени към сегашния законопроект се установява, че причината за предложената промяна в чл. 12, ал. 3 от НК е *„да се определи максимално ясно за гражданите-адресат на института, в кои случаи могат да се защитават с неограничена интензивност, без страх от възможността да бъде потърсена наказателна отговорност за причинените на нападателя вреди“*. Не приемаме за основателни изложените мотиви, тъй като считаме, че една действаща, ясно разписана и не бъдеща противоречия в практиката правна норма / за такава я приемат и вносителите на законопроекта/ не се нуждае от промяна, а от разяснение, тогава когато тя не е добре разбрана от лица неспециалисти. Предложената правна разпоредба на чл. 12, ал. 3 от НК, за която ще изложим конкретни съображения по-долу, освен че ще създаде редица проблеми при правоприлагането, също ще се нуждае от разясняване на обществото. И в

тази връзка възниква въпроса, нужна ли е изобщо промяна в утвърдения и действащ вече петдесет години институт на неизбежната отбрана?

Законът за нормативните актове /ЗНА/, който урежда приемането, изменянето, допълването или отмяната на нормативни актове, не предвижда изменение в правни норми на основание, че същите следва да са максимално ясни за гражданите. Причината за изменение в правните норми принципно се свързва с промяна в обществените отношения в страната или с необходимостта от привеждането на нормата в съответствие с международно правни актове, по които България е страна. Ако нормата е неясна, съгласно чл. 51 от ЗНА органът, издал акта, е оправомощен да извърши задължително тълкуване, а ако е налице неправилна или противоречива практика по приложението ѝ, Общо събрание на съответната колегия на ВКС произнася с тълкувателно решение по приложението на закона /чл. 84, ал. 1, т. 2 от ЗСВ/. В конкретния случай не е налице промяна в обществените отношения, които да изискват промяна в института на неизбежната отбрана, нито пък разпоредбите, касаещи този институт да не са съобразени с изискванията на международноправни актове. Подобни твърдения липсват и в мотивите към законопроекта. В него не се съдържат и мотиви, че от юридическа гледна точка разпоредбите относно института на неизбежната отбрана са неясни или пък е налице неправилна или противоречива практика по приложението им, която да не е преодоляна чрез досегашната тълкувателната дейност на Върховния съд. Ето защо, приемаме че мотивите към законопроекта не убеждават в необходимостта от промяна на института на неизбежната отбрана. Съзнаваме, че част от обществото може би не разбира напълно смисъла на неизбежната отбрана, както и същността на хипотезата на превишаване на нейните предели, но за преодоляването на този проблем е необходимо провеждане на адекватна информационна и разяснителна политика, а не промяна на правната норма.

II. Конкретни съображения относно §1. чл. 12, ал. 3 от ЗИДНК:

„(ал.3) Няма превишаване пределите на неизбежната отбрана, когато:

1.нападението е извършено чрез противозаконно влизане в жилище;

2.нападението е насочено срещу живота, здравето, свободата или половата неприкосновеност на отбраняващия се или на друго и е извършено от две или повече лица,от въоръжено лице или нощем.“

Разпоредбата на чл. 12, ал. 2 от НК урежда хипотезата на превишаване пределите на неизбежната отбрана. За наличието ѝ, е необходимо от една страна противоправно и непосредствено нападение, което да е насочено срещу държавни или обществени интереси, личността или правата на отбраняващия се или друго, а от друга- действия по активна защита, която явно да не несъответства на характера и опасността нападението. Съгласно ППВС №12/1973 г., към характера на нападението се отнасят вида и обекта на защита- обществените отношения, които се засягат, а когато нападението е престъпление и обстоятелствата, които характеризират степента на обществената му опасност. Към опасността на нападението следва да се причислят онези обстоятелства, които са свързани с интензивността на нападението, начините и средствата, с които се извършва, броя на нападателите, мястото и времето, където е упражнено насилието и т.н. С други думи, превишаване пределите на неизбежна отбрана има, когато е нарушен балансът между нападението и защитата и защитата надхвърля необходимото за отблъскване на нападението. Независимо, че законът дава право на гражданите да отблъснат нападението, чрез причиняване на вреди на нападателя, то това е допустимо само, ако защитата е в пределите на неизбежната отбрана. Дали защитата е в пределите, необходими за отблъскване на нападението или

пък е ги е надхвърлила, като е причинила вреди по-големи от нуждите на защитата, е въпрос, който се решава конкретно по всеки казус, с оглед установената фактическата обстановка. На преценка подлежат от една страна- вида на обществените отношения, които са застрашени или накърнени с нападението /дали се касае за човешки живот, здраве, имущество, полова неприкосновеност, свобода, обществени или държавни интереси или др./, интензитета на нападението, от колко лица се осъществява, каква е тяхната възраст и физически възможности, средствата и начина на нападение, мястото и времето на извършването му и др., а от друга - значимостта на увредения обект, съпоставена със значимостта на защитавания обект, степента на опасността, застрашаваща нападнатия, силата и интензивността на защитата, броя на нападнатите, тяхната възраст, сили и възможности за отбрана и пр. Единствено професионално извършената преценка на съвкупността от всички тези обстоятелства може да доведе до извод дали е налице съответствие между защитата и нападението /чл. 12, ал. 1 от НК/ или пък е налице превишаване пределите на неизбежната отбрана /чл. 12, ал. 2 от НК/.

С предложената в законопроекта редакция на чл. 12, ал. 3, т. 2 /коментар по т.1 ще направим в становището по-долу/ се извеждат няколко хипотези, при които следва задължително да се приеме липсата на превишаване на пределите на неизбежна отбрана. Нормата е императивна и не дава възможност за каквато е да е преценка. Наред с това, тя е и казуистична. Съдебната практика по наказателни дела е показала, че с казуистично съдържание на правните разпоредби не се постига целения ефект, тъй като те не могат да изчерпят всички възможни житейски хипотези, а и не държат сметка за спецификата на всеки отделен случай. Тъкмо това е и причината институтът на „неизбежната отбрана“ да е формулиран общо. Всъщност, предложената промяна не държи сметка за

същностния елемент на неизбежната отбрана, какъвто е причиняването на вреди на нападателя в рамките на необходимите предели. Дори, когато нападението е насочено срещу живота на нападнатия или на друго лице, за да не е налице превишаване пределите на неизбежната отбрана, защитата следва да остане в рамките на необходимите предели, тъй като и при неизбежна отбрана личността и правата на нападателя продължават да бъдат обект на конституционна защита, респективно на защита от Европейската конвенцията за правата на човека /ЕКПЧ/ .

Съгласно чл. 2 от ЕКПЧ правото на живот е най-основното право на човека. Фундаменталният характер на това право се признава с факта, че чл. 2 е една от малкото разпоредби на Конвенцията, които не могат да бъдат дерогирани по време на война или други извънредни ситуации /вж. чл. 15 §2 от Конвенцията/. Заедно със забраната за изтезания по чл. 3 правото на живот гарантира една от основните ценности и привилегии на демократичните общества.

В чл. 2, §2, б.,а“ от ЕКПЧ са посочени хипотези /в т.ч. *„при самозащита или защита на друго лице“*/, при които лишаването от живот е оправдано. Това са случаите, когато лишаването от живот е резултат от употреба на сила, която не е по-голяма от *„абсолютно необходимата“*. Силата е *„абсолютно необходима“* само ако е *„строго пропорционална“* на постигането на разрешената цел.¹ Обективна оценка на строгата пропорционалност на използваната сила може да направи единствено съда.

Чл.12, ал.3 от Законопроекта, постулирайки в определени казуистично подбрани хипотези съразмерност на силата, упражнена при защитата и при нападението, лишава компетентните власти от възможността за обективна преценка **дали използваната за защита сила е строго пропорционална**

---

¹ *McCann v UK A324 (1995); 21 EHRR 97 GC ; §149*

на постигането на легитимната цел. С други думи дали използваната за отблъскване на нападението сила е в рамките на необходимите предели.

Напълно възможно е и в изброените в законопроекта хипотези да е налице превишаване пределите на неизбежната отбрана с оглед конкретиката на отделните случаи. Но независимо от обстоятелството, че използваната за защита сила няма да бъде строго пропорционална на постигането на разрешената цел, а именно отблъскване на нападението, за да се защитят посочените в чл. 12, ал. 1 от НК права и интереси ще следва да се прилага разпоредбата на чл. 12, ал. 3, т. 2 от НК предвид императивния ѝ характер, което пък от своя страна ще доведе до нарушение на чл. 2 от ЕКПЧ.

За илюстрация ще посочим няколко примера, които далеч не изчерпват многообразието на житейските възможности.

- нападение, извършено от две невъоръжени лица /възможно е да са и непълнолетни/, застрашаващо здравето, което нападение е осъществено срещу три лица, две от които са въоръжени с ножове;
- нападение от лице, въоръжено с нож, силно повлияно от алкохол, застрашаващо живота, срещу лице, неупотребило алкохол, въоръжено с огнестрелно оръжие.
- нападение от лице нощем, застрашаващо здравето/или живота срещу лице, което е шампион по боен спорт, и редица други.

Българската Конституция също прокламира като основно човешко право – правото на живот /чл.28 от Конституцията/, което по силата на чл. 57, ал. 1 от КРБ е неотменимо. Допълнителна гаранция за защита правото на живот е разписана в чл. 57, ал. 3 от Конституцията. Наред с това, с решение № 10 от 1995 г. Конституционният съд се е произнесъл, че правото на живот има върховенство и приоритет по отношение на другите

права, като съгласно чл. 4, ал. 2 от КРБ държавата има кореспондиращо задължение да гарантира живота, достойнството и правата на личността. Пренесено на плоскостта на неизбежната отбрана, това означава че държавата следва да гарантира живота, достойнството и правата не само на лицата, спрямо които е упражнено нападение, но също така и спрямо нападателите, което е било напълно постигнато със сегашната редакция на нормата на чл. 12 от НК. „Неизбежната отбрана не е право за неограничено засягане на нападателя. Личността и правата на последния продължават да са обект на конституционно правна защита и след като той е предприел непосредствено противоправно нападение“.²

С предлаганите промени на практика са загърбва принципът на съразмерност на защитата и нападението и се създават предпоставки за отблъскване на нападението чрез убийство или причиняване на увреждания при всяко нападение, без да се прави преценка на характера и опасността му, с оглед характеристиките на всеки отделен случай. Изменената норма на чл. 12, ал. 3, т. 2 от НК води до дисбаланс на двата правнозащитени интереса /на отбраняващия се и на нападателя/ и въвежда обективни критерии, при наличието на които се презюмира липсата на превишаване на неизбежната отбрана, което е недопустимо.

Що се отнася до чл. 12, ал. 3, т. 1, използване на понятието „противозаконно влизане в жилище“ разширява случаите и обхваща възможните варианти на влизане в жилището без съгласието на обитателя му, срещу което принципно нямаме възражения. Сега действащата редакция на чл. 12, ал. 3 е била предмет на разглеждане в Конституционно решение №19/1997 г., като КС не я е намерил за противоконституционна.

---

² Решение №19 от 21.11.1997 г. на КС на РБ по к.д. №13/97 г.

Предложената редакция е близка до съществуващата, така че от гледна точка на съответствие с Конституцията не би следвало да възникне проблем, независимо че имаме известни резерви, свързани с примата на правото на живот над правото на зачитане на личния и семейния живот, в което се включва и неприкосновеност на жилището.

Относно предложените промени в чл. 218б от НК, намираме следното:

От мотивите на законопроекта не става ясно за причините, поради които се предлага увеличаване размера на глобата, налагана по административен ред. Наред с това практиката показва, че обичайно извършители на посочените в разпоредбата на чл. 218б от НК деяния, са лица с незначителни доходи или дори липсващи такива, поради което по-тежкото им санкциониране освен, че не би постигнало целения ефект с административното наказание, не би довело и до удовлетворяване на държавата, тъй като изпълнението на глобата би било затруднено.

Изражаваме несъгласие и с предложената промяна в ал. 2, т. 1 относно заличаването на думите *„общата стойност на предмета на които е над сто и петдесет лева“*. Чрез отпадането на този текст на практика става неприложима разпоредбата на чл. 218б, когато деецът е извършил две или повече деяния в рамките на една година. Това означава, че извършителите на деяния /няколко на брой/ от категорията на визираните в коментираната правна норма, когато предмета на всяко едно от тях е в размер на няколко лева /напр. 5, 10, 20, 30 лв./, следва да носят наказателна отговорност. В тези случаи, при липсата на възможност за приложение на чл. 218б от НК, би се стигнало до два алтернативни резултата - осъждане на лица, чието деяние и личност представляват изключително ниска обществена опасност

и за чието поправяне, налагането на наказание по НК със всички произтичащи от това последици, би било неоправдано тежка репресия, или до приложението на чл. 9, ал. 2 от НК.

Ето защо, предлагаме в чл. 218б от НК да не се въвеждат коментираните дотук промени.